

OKMÁNYTÁR

GAZSI JÓZSEF

MÜNNICH FERENC HÍRMAGYARÁZATAI A MOSZKVAI RÁDIÓBAN

(1944. augusztus 23—1945. április 4)

Dr. Münnich Ferencné jóvoltából a közelmúltban vaskos kézirat került a Hadtörténelmi Intézet kutatói elé. A becses forrásanyag a Moszkvai Rádió magyar szekciója egykori vezetőjének, dr. Münnich Ferencnek rádiókommentárjait tartalmazza az 1944. január 1 — 1945. augusztus 30 közötti időszakból.

A kéziratból eddig már két alkalommal publikáltak kisebb részleteket,¹ de a 147 oldalnyi szöveg nagy része még ismeretlen a történészek előtt. Ebből az anyagból teljes egészében közreadjuk az 1944. augusztus 23 és 1945. április 4-e közötti 17 darabból álló hírmagyarázatot. A választott korhatárt az események kínálják.

Münnich Ferenc élete maga a történelem. 1958. január 28-i miniszterelnöki beiktató beszédében így szólott a hátrahagyott évekről: „Abban a ... szerencsében részesültem, hogy 41 esztendő alatt négy polgárháborúban harcoltam a kommunizmus eszméiért... és azt hiszem, hogy ez eléggé megedzett”.²

Tegyük hozzá ehhez, hogy ott volt az első világháború vérzivatarában is, majd később a Nagy Honvédő Háború idején a Vörös Hadsereg soraiban küzdött. Szóban és írásban szerényen nyilatkozott élete következő szakaszáról. Partizánképzésben részesült, hogy „hazai földre való bevetés esetén itthon segítsük a felszabadulásért folyó harcot”.³

Ismeretes, hogy 1941—42-ben valóban egész sor magyar partizán-csoport tért haza a Szovjetunióból felderítő, diverziós és harci-politikai tevékenységre.

Münnich Ferenc nem került bevetésre. 1942 nyaratól november végéig a sztálingrádi arcvonalra vezényelték, ahol — tudtommal — a felderítésnél végzett munkát. Innen a szovjet fővárosba hívták, ahol Szántó Zoltán helyére lépve átvette a szovjet állami rádió, a Moszkvai Rádió magyar osztálya főszerkesztői tisztségét. Abban az

¹ Hadtörténelmi Közlemények, 1964. 4. sz. 551—562. o. Itt 6 kommentár olvasható; Münnich Ferenc: Viharos út. Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1966. 158—181. o. Itt hét hírmagyarázatot talál az érdeklődő.

² Münnich Ferenc: Egységben a békéért, a szocializmusért. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1959. 150. o.

³ Münnich Ferenc: Viharos út. 156. o.

időben ez olyan beosztás volt, amit a frontszolgálatnál is fontosabbnak tartottak.

A rádió munkatársi gárdájához tartozott Révai József, Nagy Imre, Gerő Ernő, Rákosi Mátyás, Lakatos Éva, Vas Zoltán, Farkas Mihály, Háy László, Háy Adél, Vozári Dezső, Gyöngyös Iván, Wágner Anna, Bokor Margit és még sokan mások. Olyan jeles írók segítették a szerkesztőséget, mint Lányi Sarolta, Gábor Andor, Sik Endre, Illés Béla, Madarász Emil és Hidas Antal.

A Moszkvai Rádió, mint a szovjet kormány hivatalos szócsöve, a háború alatt rendkívül fontos szerepet játszott. Katonai igazgatás alatt volt, s a munkatársai is úgy teljesítették feladataikat, mint akik harci poszton állnak.

A Moszkvai Rádió és a Komintern égisze alatt működő Kossuth Rádió — pontosabban az adások magyar szekcióinak — az volt a feladata, hogy a magyar katonáknak, s az ország népének feltárja az igazságot a háború jellegéről, tényeiről, eseményeiről. Leplezze le a fasiszták gátlatait, fossa meg őket biztonságérzetüktől. Mint hatékony propagandaeszköz, bomlassza a tengelyhatalmak szövetségét. A szovjet földről sugárzott rádióadások szüntelenül azt hangoztatták, hogy a magyarság nemzeti érdekei a Hitlerrel való szakítást követelik meg.

A rádiók hangja Európa leigázott népei számára azt a hitet sugallta, hogy eljön még a szabadság, a feltámadás órája. Aragon, a jeles francia kommunista költő, a „Rádió Moszkva” című versében így köszöntötte a távrolról jövő üzeneteket: „Ébreszd fel, aki alszik. Ki csügged, meg ne törjön. Bánatunk ne sziszegjen, a jókedv ne körözzön”.⁴

A horthysta államhatalmi szervek az antifasiszta rádióadások hallgatását szigorúan tilalmazták, börtönnel, internálással sújtva az azzal gyanúsított személyeket. Levéltárakban elfekvő peranyagok sokasága bizonyítja ezt. A fasiszta propagandától félrevezetett, igazságra szomjazó emberek azonban mégis vállaltak minden kockázatot. A Csendőrség Központi Nyomozó Parancsnoksága véleménye szerint a kommunista munkások „élénk figyelemmel kísérik a Moszkvai Rádió és a 42 méteres hullámhosszon magyar nyelven híreket adó állomást. Felfogásuk szerint ezek az adók követendő magatartásukra adnak irányelveket és utasításokat”. „A kommunista érzelmű munkások körében sokat beszélnek a Moszkvai Rádió 1942. március 4-én a 41 méteres hullámhosszon adott felhívásáról” — állapítja meg a csendőrség.⁵

A Moszkvai Rádió magyar adásait sokoldalúság és sokrétűség jellemezte. A rádió-propaganda legkülönbözőbb műfajait használták. Ezek közé tartoztak például az itt közlésre kerülő hírmagyarázatok is.

A műsorokra az a jellemző, hogy az egyes programok mindig ténytyszerűek voltak, pontos adatokra, valós eseményekre épültek. A felhasznált írások frissek, elevenek voltak, összhangban álltak a minden-

⁴ A Nagy Honvédő Háború története. II. Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1964. 330. o.

⁵ Párttörténeti Intézet Archivuma. Baloldali összesítő. 1942. február 13., március 6.

kori helyzettel. A történetekre gyorsan reagáltak, s mindig a valós, hihető dolgokra építettek. A hosszú távú politikában ezek az elvek mindig beváltak.

Münnich Ferenc főszerkesztő az adások számára rendszeresen készített hírmagyarázatokot, szemléket. Nyikolaj Fjodorovics aláírással szignálta őket. Korábban ezen az illegális néven tért haza a spanyol polgárháborúból.

A forrásanyag értékelésénél ne feledjük, hogy a rádió elsődlegesen propagandaeszköz, s ez szükségszerűen tükröződik az itt közölt kommentárokból is. Nagy értéke viszont, hogy — mint a szovjet kormány rádiója — egy egész sor kérdésben hűen tükrözi az akkori hivatalos szovjet álláspontot. Minden hírmagyarázat meghatározott célokat tűzött maga elé. A sorozat minden része a háború győzelmes befejezését, a fasizmus szétzúzását volt hivatva szolgálni.

Az egyes anyagok központi gondolata annyira szembeütő, hogy a kommentárokból utólag is szinte teljes pontossággal összeállíthatjuk az egykori szerkesztőségi tematikát. Így pl. többször írtak elemzéseket a frontok helyzetéről, értékelték a Lakatos-kormány tevékenységét, méltatták a romániai fordulat hatását. Szeptember elején Magyarország reménytelen katonai helyzetét tárták fel. Szóltak a külföldi magyarság antifasiszta mozgalmáról, értékelték a Szálasi-puccs utáni helyzetet. Beszéltek a debreceni Ideiglenes Kormányról, a Vörös Hadsereg felszabadító küldetéséről, az új magyar hadseregről. Központi helyet kapott a nagybirtok és a földreform kérdése. 1945. március 15-e felé közeledve 1848 tanulságait idézik. Közben bőséges anyagot adnak a felszabadult, és a még fasiszta kézen levő országrészek helyzetéről. Íme egy töredékes kivonat a gazdag tematikából.

A közölt anyagok stílusa egységes. Látszik, hogy ugyanaz a kéz vette őket papírra. Mindenütt egyszerű mondatokat, világos, tiszta okfejtést találunk. A kommentárok alkalmasak arra, hogy a munkások, parasztok, a fronton senyvedő katonák egyszeri hallásra megértsék őket. Az írások úgy vannak felépítve, hogy egy részen belül több helyen is be lehet kapcsolódni a műsorok hallgatásába.

A felszabadulás időszakában készült adásokban sok a városnév, személynév, fontos tények, adatok szerepelnek. Nehéz volt akkor a tájékozódás. Akadozott a hírközlés, nem jelentek meg az újságok. A hadszíntérré vált országban az emberek az antifasiszta adókból, főleg a Szovjetunióból sugárzott rádióműsorokból értesülhettek a világ igaz dolgairól.

A kommentárokat olvasva megkap bennünket, hogy a szovjet nép mennyi bizalmat előlegezett, mennyi támogatást adott a magyar nép demokratikus felemelkedéséhez. Az anyagokból kirajzolódik a jövő, a felszabadult Magyarország képe. Tükröződik az az erkölcsi, politikai és katonai segítség is, amit a fasizmus és a reakció felszámolásához kaptunk. A marxizmus tudományos igazságaira épített elemzések az esetek többségében pontosaknak, szinte jövendölésszerűen igaznak bizonyultak.

Münnich Ferenc hivatásos forradalmár, kiemelkedő párt- és mun-

kásmozgalmi vezető volt. Elsősorban a tettek embere, aki a proletariátus érdekében a történelmet formálta és nem megörökítette. De — mint a legtöbb kommunista vezető — az írást, újságírást, a propaganda- és tömegmunkát a nagy célt szolgáló eszköznek tekintette, s maga is színvonalasan művelte.

Önéletrajzában némi iróniával szól első irodalmi kísérleteiről, az itt-ott megjelent verseiről. Számottevő a sajtópublikációs és szerkesztői tevékenysége is. Tagja volt a Sarló és Kalapács című folyóirat szerkesztő bizottságának. Moszkvában, 1930-ban, füzete jelent meg a Szovjetunió ötéves tervéről.⁶ Számos cikket írt gazdasági kérdésekről.

A felszabadult Magyarországon két önálló kötete jelent meg, s hat kiadvány elé írt sokszor egy-egy tanulmánnyal is felérő bevezetőt. A hat könyvből három a Hadtörténelmi Intézet munkatársainak tollából látott napvilágot.⁷ Folyóiratunk is több alkalommal adott teret írásai számára.⁸

Münnich Ferenc rádiószemléit átadjuk a kutatóknak. A szövegen csupán annyit változtattunk, hogy a bemondó számára fonetikusán leírt földrajzi és személyneveket visszaállítottuk az eredeti írásmódnak megfelelően.

I. RÉSZ

1944. augusztus 23.

Nehéz elképzelni meggyőzőbb cáfolatot a magyar hírverés hazudozásaira a szovjet—német arcvonal stabilizálásáról, mint a szovjet haderő 2. és 3. ukrajnai hadseregcsoportjainak győzelmes új támadásai Iași körzetében és Bengyerinél. Mindkét támadás széles arcvonalon ment végbe és nagy mélységben törte át a német—román csapatok hosszú időn át kiépített, vasbeton erődökkel és páncélkúpolás lövészfűszkekkel biztosított védelmi állásait. Ezeket az eseményeket nem azért emeljük ki, mintha a szovjet—német arcvonal többi szakaszain végbemenő hadműveletek kevésbé hazudtolnák meg Horthyékat. Kizárólag azért, mert ez a két esemény, főleg a második ukrajnai arcvonal csapatainak áttörése Iașinál, a magyar határok közelében történt. A tölgyesi szoros vidékének lakói már hallhatják az Erdélyi-Kárpátokhoz közeledő szovjet csapatok ágyúinak dörgését.

Horthy és Sztójay a német megszálló csapatok behívását, március 19-i nyílt árulásukat, azzal igyekeztek megmagyarázni, hogy a németek segítségével megvédik a magyar határokat. Ebből azt lehetett volna következtetni, hogy a magyar hadsereget Magyarországon tartják és azt a német csapatok Magyarország határain fogják támogatni. A valóságban az ellenkezője történt. A németek maradtak Magyarországon, a honvédeket pedig szétszórták az óriási szovjet—német arcvonal különböző szakaszaira, a központtól egészen a Kárpátokig. Odavitték a honvéd hadosztályokat, ahol a németeket legjobban veri a Vörös Hadsereg, ahol égető szükség volt friss ágyúttelésekre, hogy a németek, amint legújabban mondani szokták, — időt nyerjenek.

Az időnyerésből — mint a német—román arcvonal Iașinál és Bengyernél történt áttörése, Sandomierznek a szovjet csapatok kezére jutása bizonyítja — semmi

6 Münnich Ferenc: A szocialista építés ötéves terve. Centrizzdat. Moszkva, 1930.

7 Györkei Jenő—Józsa Antal: Magyar internacionalisták a Nagy Októberi Szocialista Forradalomban. Kossuth Kiadó. Budapest, 1957.; Horváth Miklós: A 2. magyar hadsereg megsemmisülése a Donnán. Zrínyi Katonai Kiadó. Budapest, 1959.; Györkei Jenő: Magyar önkéntesek a spanyol nép szabadságharcában. Kossuth Kiadó. Budapest, 1959.

8 Hadtörténelmi Közlemények, 1959. 1. sz. 3—38. o.; 1964. 4. sz. 551—562. o.

sem lett. Ugyanilyen a német hadsereg helyzete a központi arcvonalon, s ezakon is, a Balti Szovjetkötársaságok területén. Mindenütt a szovjet csapatok támadnak. Sikerral és megszakítás nélkül harcolnak. Nem adnak időt a német hadseregnek átcsoportosításra, erői rendbeszedésére. A német hadvezetőség kénytelen a nyugaton és magában Németországban összeszedett tartalékokat a frontra érkezésükkor nyomban harcba küldeni. Ezt teszi a rendelkezésére bocsátott magyar honvéderőkkel is, csak sokkal kíméletlenebbül, mert a magyar ágyútöltelék feláldozásával német vért akar megtakarítani.

Az arcvonal stabilizációjáról szóló mesét Horthyék részben a katonák hozzátartozóinak, részben pedig a frontra induló katonának a megnyugtatóására találják fel. Ha stabilizálódott az arcvonal, akkor rend van, kevés a veszteség, a hozzátartozók megnyugodnak és a honvédek is könnyebben szállnak be az arcvonalra induló halálvonatokba.

A Vörös Hadsereg új győzelmei a Duna alsó folyásának terében, az Erdélyi-Kárpátok irányában, azt jelentik, hogy a német—román arcvonalon új, hatalmas rések támadtak. Az egyik rést a Kárpátok irányában ütötte a Vörös Hadsereg. Horthy és Sztójay egy percig sem haboznak, ha Hitler ezt a rést is magyar honvédek holttesteivel akarja betömni. S hogy ezt könnyebben tehessék, tovább fognak stabilizációról beszélni, még akkor is, amikor már magyar és német területen fogják verni Hitler hordáit. Horthy, Sztójay és egész hazaáruló klikkjük nem törődik a magyar nép életével és jövőjével. Ma már nemzetellenes uralmuk meghosszabbítása a fő céljuk, s ez szorosan összefügg Hitler végleges vereségének elodázásával. Ha Hitler végleges katasztrófájának, s ezzel saját pusztulásuknak csak rövid időre való elhalasztására a magyar nép egész élő és anyagi erejét kell feláldozniok, ezek a hazaárulók ettől sem riadnak vissza.

Mindent odaadnak Hitlernek, az utolsó honvédig, és a Hitlerért elesett magyar katonák hullahegyei felett tovább fognak fecsegni a szovjet—német front stabilizációjáról. Ezt fogják tenni mindaddig, míg a magyar katonákat német fasiszta szembe Hitlerrel és a magyar nép sírásójával, Horthyval, és egész nemzetellenes bandájával.

1944. szeptember 3.

Magyarországon az utóbbi időben Horthy tábornokokat állít a Hitlert kiszolgáló kormányai élére. Sztójayval kezdte, Hitler belső bizalmasával, aki hamarosan belebetegedett a hazaárulásba és a hírek szerint meg is halt.⁹ Utódja, Lakatos Géza vezérezredes, a keleti hadsereg eddigi főparancsnoka lett.

Lakatos éppenúgy, mint Jány Gusztáv, az 1943-as voronyezsi hadvezető, jó pár tízezer honvédet juttatott tömegsírba Hitler—Németország védelme érdekében. Talán éppen az, hogy hidegvérrel áldozta fel a magyar katonákat német fasiszta gazdája és Horthy parancsára, tette ma különösen alkalmassá Lakatost arra, hogy Sztójay utódja lehessen.

A háború Magyarország közvetlen közelébe ért. Hitler balkáni parancsnokai már Budapestre helyezik át székhelyüket. A Romániában szétvert német haderők futó maradványai Magyarorszáig eljutnak. A német fasiszta hatalom felbomlásának e kétségtelen jelei bomlasztóan hatnak Horthy—Magyarország belső rendjére is. Szlovákiában felszabadító népmozgalom indult meg. Partizán-harcok hírei érkeznek a Vág-völgyéből, sőt Kárpátalja és Észak-Erdély területről is. Horthy fél, hogy a magyar nép természetes öfenntartási törekvése példát vesz erről és áttöri a koncentrációs táborok drótsövényét és a börtönök falait. Ezért vette elő Sztójay után Lakatos Géza vezérezredes, a magyar honvédek kíméletlen hóhérját, s nevezte ki miniszterelnökké. Horthy nem azért állított új embert a kormány élére, mert fordulatot, új politikát akart. Egyáltalán nem ezért. A régi, Hitlert kiszolgáló politikát akarja tovább folytatni, ingadozás, kertelés nélkül, kíméletlenül. Erre kell neki Lakatos Géza vezérezredes, miniszterelnök és Henyei Gusztáv altábornagy—külgügyminiszter. A kormány tagjai között ott látjuk Reményi Schneller Lajos pénzügyminisztert, aki már néhány

⁹ Sztójayt a Népbíróság ítélte halálra és végeztette ki 1946. augusztus 22-én.

kormányválságot baj nélkül átélte, mert fedezi az ország kirablását leplező klíringviszonyt Németországgal. Jurcsék Béla is miniszter maradt. Tovább rabolja Hitler számára a magyar gazdaságot. Csataj tábornok ebben a kormányban is hadügyminiszter lett. Megérdemli. Szorgalmasan küldi a kiegészítést a Hitlerért elvérző honvédhadosztályok számára. Bonczos Miklós belügyminiszter, a Sztójay kormány rövid szereplése idején elég érdemet szerzett arra, hogy Lakatos kormányában is megtarthassa ugyanazt a tárcát. Csak most még Sztójaynál is erélyesebb vezetés alatt szervez új koncentrációs táborokat és üldözi, irtja a hazafias ellenállás harcosait. Rakovszky Iván, a közigazgatási bíróság volt elnöke, az egykori legítimista, a miniszteri bársonyszéket — úgy látszik — még ebben a társaságban is megtisztelőnek tekinti a maga számára. Két új kormánytag, dr. Vladár Gábor igazságügyi és dr. Markos Olivér kereskedelmi és vasútügyi miniszterek államtitkári állásaikból kerültek a minisztériumok élére. Ezek lakajhűségükkel és szolgálatkészségükkel nyerték meg Horthy és német gazdáinak jóindulatát. Az igazságügyi tárcát dr. Gyulai Tibor, a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara volt főtitkára kapta. Ez a Hitler háborúján meggazdagodott gyárosok és hadiszállítók képviselője.

Egy részüket, a tábornokokat és az előző kormányok tagjait, a magyar nép szabadsága és függetlensége ellen elkövetett árulás köti össze Horthyval. S amint az utóbbi nem tudja és nem is akarja elválasztani sorsát Hitlerétől, úgy ezek a kalandorok is kitartanak Horthy és hazaáruló politikája mellett. A többiek az események által felszínre vetett kalandorok, akik a miniszteri bársonyszékért hajlandók közreműködni a magyar nép nyomorának és háborús szenvedéseinek meghosszabbításában.

A magyar népnek ma, amikor közeledik a német fasiszta uralom végleges szétverése, különösen tisztában kell lennie azzal, hogy Horthy kinek adta kezébe az ország vezetését. És ha Sztójay szolgai hűséggel hajtotta végre Magyarországon a Hitler érdekeit szolgáló fasiszta politikát, Lakatos és a köréje csoportosult kalandorok ezt még kíméletlenebbül fogják megtenni. Ha ezt eltűri a magyar nép, annak a veszélynek teszi ki magát, hogy mint Hitler végig kitartó szövetségese kerül a szabad népek ítélőszéke elé. De ha a magyar nép önfenntartási akarata harcos cselekvéssé lendül, ha szembeszáll elnyomóival és most, az utolsó órában, beáll a szabadságért küzdő népek sorába, akkor az igaz ügye ott megértésre és támogatásra talál.

1944. szeptember 4.

A Szovjet Tudósító Iroda legutóbbi közleményében ismertette azokat az eredményeket, amelyeket a második és harmadik ukrainai arcvonalak csapatai a déli frontszakaszon folytatott 12 napi támadó küzdelmük során elértek. Mint a Szovjet Tudósító Iroda közleményében rámutat, az ellenség augusztus 20. és 31. között óriási veszteségeket szenvedett. A Vörös Hadsereg megsemmisített és hadiszákmányként birtokba vett 351 repülőgépet, közel ezer tankot és rohamágyút, több mint öt és fél ezer különböző kaliberű ágyút és sok egyéb hadieszközt. A német fasiszta rablók csupán halottakban 210 ezer embert vesztek. A Vörös Hadsereg csapatai foglyul ejtek több mint 208 000 ellenséges katonát és tisztet, köztük 19 tábornokot és 4 ezredet, hadoszályok és hadtestek parancsnokait. A szovjet csapatok ezenkívül igen gazdag más hadiszákmányt is szereztek. A Vörös Hadsereg déli arcvonalának támadó harcai következtében Románia, mint Hitler-Németország szövetségese, kilépett a háborúból. Márpedig Románia, mint ismeretes, Hitler-Németország egyik legfontosabb szövetségese volt. Románia több mint 3 esztendőn át embert, benzint, fegyverzetet, lőszeret, élelmiszert és nyersanyagot adott a németeknek. Azzal, hogy Románia kilépett a fasiszta Németország oldalán folytatott háborúból, a németek egyszer s mindenkorra elvesztették Dnyeszter menti és Duna menti folyamhajózási bázisaikat is. És ami a legfontosabb, Németország ma, amikor óriási hiányt szenved embertartalékokban, hadfelszerelésben, élelmiszerben és stratégiai nyersanyagban, elvesztette a román kőolajat, búzát és a román ágyútelékeket, amelyre pedig még soha nem volt olyan szüksége, mint éppen most. Röviden szólva — a németek elvesztették Romániát.

Mit jelent ez? Először is azt jelenti, hogy a balkáni katonai és politikai helyzet gyökeresen megváltozott, mégpedig Hitler-Németország hátrányára, és a németek védelmi rendszerük déli szárnyán teljes vereséget szenvedtek.

Másodszor azt jelenti, hogy Románia felismerte, hogy Németország végérvényesen elvesztette a háborút. El akarván kerülni azt a katasztrófát, amelybe Hitler kergette, megdöntötte Hitler lakájának, Antonescunak rendszerét és véglegesen szakított a németekkel.

Harmadszor azt jelenti, hogy a Vörös Hadsereg felszabadítja Romániát a német rabiga alól, lehetőséget nyújt a román népnek ahhoz, hogy kivívja a szabadságszerető népek sorába való visszatérés jogát.

De ezek az események mindezek felül számos nagyfontosságú problémára is ráirányítják a magyar nép figyelmét.

Magyarország kormánya, Horthy Hitler előtt hajbókoló klikkje, tovább folytatja nemzetellenes politikáját.

Magyarországnak, a véglegesen csődbe került német fasiszták és magyar ügynökei tervei szerint, most egymagának kell majd embertartálékokkal, stratégiai nyersanyaggal és élelmiszerral ellátnia Németországot. Ami még súlyosabb, amikor a Vörös Hadsereg magyar területre lép, Magyarországnak a pusztító hadműveletek színterévé kell lennie, hogy magyar vérrel próbálják elodázní a német fasiszta megszállók pusztulásának óráját.

Ezek azok a következtetések, amiket a legutóbbi katonai és politikai eseményekből levonhatunk.

1944. szeptember 4.

A Vörös Hadseregnek csak ez év nyarán aratott győzelmei következtében Hitler megvert hadai halottakban és hadifoglyokban közel egymillió embert és egész hadseregekre való hadianyagot vesztettek a szovjet-német arcvonalon. A háború Németország kapujába került, a kelet-porosz határokhoz, a német fasiszta védelem előterének, Magyarországnak közvetlen közelébe jutott, a Kárpátok keleti gerincének és a Havasalföldet határoló Erdélyi-Kárpátok láncának mentén. Nyugat, Franciaországban, az angol-amerikai csapatok több mint 400 000 német katona és rengeteg hadianyag elpusztítása után elérték Luxemburg határát, és belga területre lépve elfoglaltak egész sor fontos várost, köztük Namurt és a belga fővárost, Brüsszelt. A déli arcvonalon a szövetségesek a lombard-velencei síkságot lezáró utolsó német védelmi vonalat ostromolják. Hitler „Európai erődje” Németország területére korlátozódik.

A Vörös Hadsereg fényes győzelmei Moldvában és az Al-Dunánál elsöpörték Hitler román helytartóját: Antonescut, és a román nép lehetőséget nyert arra, hogy részt vehessen a német hódítók kiűzésében. Finnország kéréssel fordult a Szovjetunióhoz, hogy közölje vele a fegyverszünet és a békekötés lehetőségének feltételeit. A német leigázás alatt is hősiiesen küzdő francia nép már újjászületett hadseregével támogatja a Hitler ellen harcoló szövetséges haderőket. A katasztrófába került fasiszta Németország erejének megingását a leigázott népek most mindenütt felszabadító harcuk fokozására használják fel, hogy bebizonyítsák szabadságszeretüket, ragaszkodásukat önállóságukhoz, hogy lerakhassák egy szebb, szabad jövő alapját.

Magyarország az a vazallusa Hitlernek, amelynek helyzetében a német fasiszmus közeli végpusztulására mutató események nem hoztak semmi változást. Horthy új kormánya a régi hamis jelszóval, a határvédelem jelszavával akarja rábírní a magyarokat arra, hogy további áldozatokat hozzanak a háború folytatására. Antonescu zsarnoki uralmának bukása, a finn kormány fegyverszüneti kérélmé dacára, Lakatos német segítséget helyez kilátásba a magyaroknak. A román példa pedig kézzel fogható bizonyítéka annak, hogy Antonescutól és az országot kirabló német „szövetségestől” a román nép a Vörös Hadsereg győzelmei következtében tudott csak megszabadulni.

A németeknek a román területen levő nagy haderői képtelenek voltak megmenteni Antonescut és maguk is elpusztultak a Vörös Hadsereg csapásai alatt. Ezzel szemben a román nép a szovjet csapatoktól tényleges támogatást kapott

arra, hogy Antonescu uralmát felszámolja és kiűzze területéről a német rablókat. Finnország fegyverszüneti és békekérelmének az a magyarázata, hogy Hitler a Ribbentrop és Ryti volt finn köztársasági elnök között hónapokkal ezelőtt megkötött szerződésben beígért segítséget nem volt képes megadni Finnországnak. A Vörös Hadsereg megsemmisítő csapásai arra kényszerítették, hogy minden tartalékát a szovjet—német arcvonalra vesse.

Jellemző Lakatos Géza tábornok miniszterelnökre, hogy a német segítséget ígérő beszédét azután mondotta el, amikor már az egész világ hírverése közölte a finn kormányhoz intézett fegyverszüneti és békekérelmét. Lakatost ez nem hozta zavarba. A finnekre hivatkozva a következőket mondotta: „A finnek néhány éve harcolnak a túlerőben levő ellenséggel és mégsem vesztik el reményüket. A finnek példát szolgáltatnak, hogy akkor sem kell elcsüggedni, ha vissza kell vonulni, vagy ha a határok egy részét fel kell adni.” Ebből láthatjuk, hogy Lakatos is mennyire nem bízik a német segítségben. De azért szónokol, mert ő is, Horthy is, csak klikkjük uralmának meghosszabbítására gondolkodnak. Nem törődnek azzal, hogy tovább vérzik a magyar nép, céltalanul pusztul az ország. Nekik az a fő, hogy minél később kerüljenek a népek ítélőszéke elé. Győzelmet már nem remélnék, mert azt német gazdájuk sem remél. A német fasiszták egyik ismert politikai-katonai szemleírója, Dietmar tábornok is már csak megegyezéssel békéről álmodozik.

Ez a megegyezéssel béke elérhetetlen Hitler és elérhetetlen Horthy számára is. A népek hóhéraival nem állnak szóba a demokráciáért és szabadságért küzdő nemzetek. A hóhéroknak el kell pusztulniuk. De a magyar népek nem kell az áruló Horthy-klikk sorsában osztoznia, ha szembefordul azokkal, akik vérért és javait Hitlernek eladták és átáll a demokratikus szövetség oldalára. A Vörös Hadsereg a szabadságért harcászó magyar népek segítségét tud nyújtani, nemcsak arra, hogy Horthy klikkjétől megszabaduljon, hanem arra is, hogy kiűzze földjéről a német fasiszták harácsoló bandáit.

1944. szeptember 7.

Az a tény, hogy Magyarország továbbra is részt vesz Hitler rablóháborújában, nagy nyugtalanságot vált ki a demokratikus országokban élő magyarok között, akik tekintet nélkül arra, hogy gazdasági okokból régen vándoroltak ki Magyarországból, vagy Horthy reakciós uralma űzte ki őket, megőrizték ragaszkodásukat régi hazájuk iránt és érdeklő őket a magyar nép sorsa. Ezek a magyarok, akiknek nagy része különböző formákban részt vesz a fasiszta imperializmus elleni nagy küzdelemben, világosan látják, milyen végzetes útra vitte Magyarországot Horthy reakciós klikkjének árulása. Jól ismerve népünk történelmét, évszázados harcát a német elnyomás ellen, Kazinczy, Kölcsey, Petőfi, Arany János, Kossuth küzdelmét a nemzet önállóságáért és kultúrájáért, természetellenesnek és meggyalázónak tartják azt, hogy a magyar népet hóhérjának szolgálatába állították. Tudják jól, hogy a népek jogos gyűlölete a német fasizmus ellen a vazallus népekre is kiterjed, s hogy a magyar nép Hitler biztos bukása után nemcsak a veszített háború egyéb következményeit fogja viselni, hanem a győztes demokratikus népek jogos bizalmatlanságának terhét is.

A külföldi magyarok híven megőrizték azokat a hagyományokat, amelyeket Horthyig — minden üldözés dacára — a szebb jövő zálogának tartott a magyar nép. Kossuth és Petőfi szabadságeszméi voltak azok, amelyek védelmében 1848/49-ben a kis magyar nép az európai haladás élére került, és hosszú időre kivívta a civilizált népek megbecsülését.

És most a magyarok Horthy klikkjének áruló politikája következtében, amely az országban eddig nem talált megfelelő ellenállásra, nemcsak függetlenségüket, a gazdasági virágzás alapját, hanem azt a nagy jelentőségű erkölcsi tőkét is elvesztették, melyet a magyar nép a múltban annyi áldozat árán szerzett meg.

A külföldi magyarok a távolban is együtt vannak azokkal, akik otthon a Horthy-és Gestapó-terror kockázata közepette is fel akarják rázni a magyar népet kábult téletlenségéből. Amellett, hogy harcolnak a szövetséges hadseregek soraiban, felhívásokkal igyekeznek tettekre ébreszteni a németeknek eladott magyar népet.

Elfordulását Hitlertől sürgősnek, sorsdöntő jelentőségűnek tartják, különösen most, amikor a Vörös Hadsereg fényes győzelmei és a szövetséges erők nyugaton elért sikerei a Hitler-blokk teljes szétesését idézték elő. Legutóbb a Londonban élő magyarok demokratikus szervezete fordult felhívással a magyar néphez. Idézzük itt, mert magyarok szólnak magyarokhoz, mert világosan mutatnak rá arra a veszélyre, amelybe Magyarországot Horthy és Lakatos áruló politikája viszi.

Ime a londoni magyarok felhívása:

„Finnország beszüntette a harcot a Szovjetunió ellen. Magyarország a szétvert és felbomlott német hadsereggel együtt rohan a pusztulásba. Lakatos a finn példát állította a magyarok elé, egy-két órával azelőtt, hogy Finnország fegyverszünetet és békét kért a Szovjetuniótól. A finn példa mást mond, mint amit Lakatos beszélt. Azt mutatja, hogy a magyarok számára csak egy kiút van: a rögtöni szakítás Hitlerrel. De a magyar önállóság helyreállítására ez nem elég. Magyarország földjét német rablók tapossák, s azokat fegyverrel kell onnan kiűzni. A magyar népnek kezébe kell venni a maga sorsát. Űzzétek el Horthyt és bandáját — folytatja a felhívás. — Nem szabad megengedni, hogy a magyar katona azért ontsa véré, hogy Horthy és Lakatos kormánya pár héttel tovább uralmon maradhasson. Ez a pár hét még sok százezer magyar életébe és az ország jövőjének feláldozásába kerülhet. Ne hallgassatok arra, amit az árulók a becsületről és lovagiasságról fecsegnek. Azok már akkor elvesztették becsületüket, amikor orvul megtámadták Jugoszláviát és a Szovjetuniót, amely országok békés, jó viszonyt tartottak fenn Magyarországgal. Horthyék már akkor elvesztették becsületüket, amikor hazájuk sorsát a német fasiszta rablók sorsához kötötték.”

Ez világos beszéd. Olyan magyarok szava, akiket nem fertőzött meg a Goebbel receptje szerint dolgozó hivatalos magyar hírverés. Ezeknek a magyaroknak ugyanaz a véleménye, mint azoknak a tízezreknek Magyarországon, akiket Horthy pribékjei koncentrációs táborokba zárnak, vagy kivégeznek, mert harcot hirdetnek Horthy ellen, Hitler ellen, a magyar nép becsületéért, szabadságáért és függetlenségéért.

1944. október 4.

Magyarország pár héttel azelőtt meglehetősen távol feküdt a hadszíntértől. Az ország lakossága a Horthy reakciós, fasisztabarát politikája folytán nyakába zúdult háború terhét azelőtt csak annyiban érezte, hogy kevés volt az élelem az üzletekben, egyre kevesebb és rosszabb minőségű lett az eladásra kerülő áru és Horthy kormánya országsszerte új koncentrációs táborokat szervezett. Akkoriban az ország közlekedési és ipari központjait ritkán érte légitámadás, mert a szövetségesek légiflottája abban az időben a Magyarországtól távol eső arcvonal közelében levő pontokat bombázott.

Magyarország most Németország külső védelmi zónája lett. A Vörös Hadsereg ma már, átkelve a Kárpátok egész hegyrendszerén, keletről és délről eljutott Magyarország határaihoz, az Alföld szegélyéhez. Bukarest, Constanta, Ploesti, amelyek azelőtt harci céltárgyak voltak a szövetséges légierő számára, messze az arcvonal mögött fekszenek. Most ezek helyébe a magyar városok, Szeged, Szolnok, Cegléd, Budapest, Debrecen lépnek, mert a háború most Hitler magyar védelmi zónájára tevődött át, s mert a magyarországi vasúti és ipari központoknak ma döntő fontosságuk van a Hitler-Németországot fedező kelet- és délkelet-magyarországi német-magyar hadsereg számára.

Meg lehet nyugodtan állapítani, hogy az, amit Magyarország ebben a háborúban eddig veszített — a 300 ezer emberből álló második hadsereg elpusztulása Voronyezsnél, a több mint másfélszázezer főre tehető első hadsereg megsemmisülése a Kárpátokban — az éhezés, a hadirokkantak számának növekedése, mind gyerekjáték ahhoz képest, ami az országra vár, ha tovább folytatja Hitler oldalán ezt a céltalan, öngyilkos háborút.

A háború tapasztalatai bizonyítják, hogy a visszavonuló német hadsereg minden hidat, vasútállomást, minden középületet elpusztít. A helyi lakosság munkaképes részét, nemre való különbség nélkül, magával hurcolja. A demoralizált

német csapatok nemcsak a közraktárakat, hanem a magánlakásokat is kirabolják. A német katonáknak nincsenek erkölcsi gátlásai, mert Hitler propagandistáitól azt tanulták, hogy a német felsőbbrendű nép, a magyar pedig valami Ázsiából Európába tévedt horda, s annak élete és vagyona a német úrnép rendelkezésére áll.

A Vörös Hadsereg éppen úgy, mint szövetségeseinek haderői, egész Berlinig üldözik a visszavonuló fasiszta fenevadat, akár Aachenen, Kölnön, vagy Budapesten és Bécsen keresztül vezessen az út odáig.

Magyarország ezen az úton fekszik. Magyarország Hitler szövetségese, s együtt viseli el a szövetség következményeit, amíg kitart Hitler mellett. A németek magyar szövetségeseik hadseregét ágyútölteléként kezelik, országát pedig Németország védelmi előterének tekintik. Éppen ezért visszavonulásukkor féktelen pusztításokat fognak véghezvinni, mindent lerombolnak, hogy a Vörös Hadsereg előrenyomulását csak pillanatokra is meglássák. A pusztuló német fasiszmusnak „Utánam az özönvíz!” a jelszava.

Horthy áruló politikája hadszíntérré tette az országot, de a magyar nép hátrázott és gyors cselekedettel még ma is a minimumra csökkentheti az egyébként elkerülhetetlen veszteségeket. Ha az egész honvédsereg, ha az egész ország, egy táborba tömörülve szembeszáll a németekkel, a Vörös Hadsereg segítségével gyorsan kiűzheti országa területéről a német fasiszta hordákat.

1944. október 21.

Hitler vezérkarának ebben a német fasiszták számára annyira válságos időben különös gondot okoznak a hadművelési jelentések. A német fasiszta hadsereg helyzete az arcvonalakon egyre rosszabbodik. Németországban már 16—60 éves, hadiszolgálatra alkalmatlanokból kellett Himmlernek „Landsturmot”, népfelkelést szerveznie, hogy ezekkel az erszát alakulatokkal töltsék ki a keleti és nyugati arcvonalon egyre-másra keletkező réseket. Éppen ezért a német vezérkar a hadművelési jelentések megszerkesztésénél nagy súlyt helyez arra, hogy minél többször forduljon elő azokban a „siker” kifejezés. Aláhúzzuk, hogy a „siker” kifejezés, mert harctéri sikert már harmadik éve nem aratnak a németek. Annál több kudarc, vereség éri őket. Ezeket kíméletesen kell a németek tudomására hozni, mert a náci pártnak is egyre több tagja viseli rejtve, a kabátja alatt a párttagsági jelvényt, s a szembejövő „Volksgenoszét” csak akkor köszönti „Heil Sieg”-gel, ha senki sincsen a közelben. A németeknek ezzel a lelkiállapotával számol a fasiszta vezérkar a hadművelési jelentések fogalmazásánál. Úgy tesz, mint azok a figyelmes rokonok, akik elutazott hozzátartozójukkal a következő táviratban közölték édesanyja halálát: „Édesanyád súlyos beteg, holnap temetjük.” A német vezérkar is olyan óvatosan jár el. A vereség, a visszavonulás kifejezést sohasem használja. Ellenkezőleg, féltékenyen ügyel arra, hogy a siker kifejezés benne legyen a szövegben. Így például: csapatainknak a Nyeman folyónál védekező harcokban nagy sikereik voltak. Vilkoviszkit sikerült észrevétlenül kiürítenünk.

Mindenütt ott van a siker szó. Az idomított német náci párttagoknak pedig az a fontos. Csak erre a szóra emlékeznek, hogy „sikerült” és erszát sör mellett együgyűen ismételteti: „Gott sei Dank, dem Führer ist wieder was gelungen.” A führernek megint sikerült valami.

Így jelent ma a német vezérkar a magyarországi hadszíntérről is. A legjobb példát erre a Debrecenért lefolyt harcokról közölt jelentései szolgáltatják. Pár nappal ezelőtt, mikor a németek Szálasi kalandorbandáját a magyar nép nyakára ültették, jó fronthírekkel akarták támogatni magyar cinkostársaikat. Azt jelentették, hogy Debrecen körzetében nagy szovjet páncélos egységeket kerítették be. Ez a hír nem soká tarthatta magát. Két nap múlva már csak röviden annyit közöltek, hogy ezen az arcvonalszakaszon heves harcok folynak. Egy nappal később már a legújabb sikert jelentették. Ez a következőképpen hangzott: „A szovjet csapatok Debrecen körzetében északi irányba haladnak. Főparancsnokságunk idejekorán felismerte az ellenség szándékát és csapatainknak sikerült hátráló mozdulatot tenniük.” Sikerült, írta a német jelentés. „Dem Führer ist wieder was gelungen” ismételte bizonyára a hülyére idomított német

náci párttag. Ez október 20-án kiderült, az igazságot a szovjet hadseregparrancsnokság közölte, hogy a Vörös Hadsereg csapatai elfoglalták Debrecent.

Igy néznek ki a német fasiszták sikerei a valóságban. Egy azonban mégis sikerült nekik. Sikerült Szálasit és bandáját ideiglenesen a magyar nép nyakába ültetni. Egészen bizonyos, hogy csak ideiglenesen. A legfontosabb azonban nem sikerült nekik. Nem tudják elhithetni a magyar néppel, hogy Szálasiek nem a német fasiszták ügynökei.

1944. október 26.

Szálaszi fasiszta bandája október 16-án a német SS-csapatok és a nyilaskeresztes kalandorok szervezetének segítségével hatalomra jutott Magyarországon. Pontosabban sikerült kézrekeríteni a budapesti rádiót és a minisztériumokat.

Szálasiek kormánytevékenységét az ország lakosságának túlnyomó többsége ellenségesen fogadta. Még a minisztériumok hivatalnokait is — akik megszokták a személyi változásokat a vezetésben — felháborította ezeknek a jórészt rovott múltú kalandoroknak a bevonulása a miniszteri dolgozósobákba. A miniszterré lett hamiskártyások, lánckereskedők hivatalos bemutatkozásához csak fenyegetésekkel lehetett megjelenésre kényszeríteni néhány hivatalnokot. A Szálaszi-banda egész helyzetére jellemző, hogy hatalomra jutásuk első napjaiban egész kormánytevékenységük rádió útján közvetített felhívásokban és fenyegetésekben merült ki. A hivatalnokok bojkottmozgalmával egyidejűleg sztrájkba léptek a vasutasok, a Budapest környéki nagyüzemek munkásai. A vidéken, főleg a Tisza—Duna-közén, a Bükk-hegységben és a Mátra hegyvidékén erősödött a partizánmozgalom. A főváros táviró- és távbeszélő kapcsolatait a vidéki központokkal gyakran megszakították a partizánok. A partizáncsoportok létszáma egyre nő. A német megszállók és Szálaszi fasiszta bandái ellen harcoló hazafiakhoz ma már nagy számban csatlakoznak nemcsak a felbomló honvédsereg szökevényei, hanem a németek és magyar bérenceik által kirabolt parasztok, továbbá a városi és falusi értelmiség hazafias elemei is. A partizánoknak jó összeköttetések vannak a Tiszától keletre fekvő területekkel, melyeket a Vörös Hadsereg győzelmes előnyomulása már megszabadított a németektől és Szálasiek nyilaskeresztes bandáitól.

A német fasiszta hadsereg hátszágában működő partizánoknak pontos híreik vannak arról, hogy a Vörös Hadsereg milyen fegyelmezetten és emberségesen viselkedik azokon a magyar területeken, amelyekről kiűzte a német megszállókat és magyar csatlósait. A partizánok most már tudják, hogy a Vörös Hadsereg védelme alatt nyugodtan működnek a helyi önkormányzat szervei. A lakosság az elmenekült nyilasok és más német lakájok helyére a maga hazafias képviselőit állította a városok és falvak igazgatásának élére. Ezeken a területeken teljes személy- és vagyonbiztonság uralkodik. A Vörös Hadsereg hatóságai még a fasiszta propaganda következtében elmenekültek javait is leltárba vétetik, s a helyi magyar hatóságok őrizetére bízják. A Vörös Hadsereg hadtápterületén levő lakosság most látja, hogy mennyire félrevezették a Vörös Hadseregről terjesztett rágal-makkal. Hálásan veszi tudomásul a szovjet csapatok jóindulatát és önként segíti a hidak és utak helyreállításában, hogy a Vörös Hadsereg gyorsabban haladhasson előre és mielőbb kiűzze Hitler hordáit Magyarország területéről. A magát kormányának nevező Szálaszi-banda rádión közvetített fenyegetései hatástalanok maradnak. Erősödik a partizánmozgalom, a magyar nép többsége türelmetlenül várja a Vörös Hadsereg beérkezését, mert tudja, hogy szabadulást hoz a német elnyomás alól és megmenti őket Szálasiek terrorjától. A felszabadulás is el fog jönni. De a magyar nép a szenvedések idejét lényegesen megrövidítheti, ha támogatja a partizánokat, ha tömegesen csatlakozik hozzájuk. Meggyorsíthatják az ország felszabadítását a honvédek is, ha a németek ellen fordulnak, ha átállanak a felszabadító Vörös Hadsereghez.

A magyar reakció 25 év folyamán következetesen semmisítette meg azokat a demokratikus népjogokat, amelyeket Magyarország népe 1918—19-ben annyi áldozat árán megszerzett. Egy évszázaddal vetette vissza az országot 1848 mögé, visszaállítva és új, reakciós intézményekkel erősítve meg a feudális nagybirtokosság népnyzó előjogait. A reakciós klikk uralmának biztosítása céljából szövetségre lépett a német fasiszmus imperialista rablóbandájával, s Magyarország politikai és gazdasági függetlenségét feláldozta az önző, nemzetellenes nagybirtokos csoport érdekeinek. Következtesen végigvezetve reakciós politikáját, bűnrészesévé lett Hitler rablóháborújának, s Magyarország, amely történelme során annyiszor volt a szabadság zászlóvivője, az embertelen német fasiszta reakció zsoldásává süllyedt. Szembekerült a világ demokratikus nagyhatalmával, a Szovjetunióval, annak szövetségeseivel és a német iga ellen szabadságharcot vívó szomszéd népekkel. A Vörös Hadsereg fényes győzelmei, a demokratikus koalíció katonai együttműködése, megsemmisítő csapásokat mértek a fasiszta blokk rablóhadaira, s a háború áttevődött Németország és Magyarország területére. Horthy, akit október 16-án német SS-ek és a nyilas banditák erőszakkal eltávolítottak a kormányzói székből, kénytelen volt beismerni, hogy politikája pusztulásba vitte az országot. Október 15-én rádióbeszédben közölte, hogy fegyverszünetet kér a demokratikus koalíciótól, de a Magyarország nyakára hozott német SS-ek és szövetségeseik, a magyar nyilaskeresztes bandák elhurcolták a mikrofon elől a kormányzót¹⁰ és Szálasi fasiszta kalandor csoportja ragadta kezébe a hatalmat.

A magyar nép bizonyos rétege, s főleg a hadsereg tisztikara elhitte, hogy a reakciós klikk németbarát politikája kényszer következménye, s az ország végeredményben megtalálja a menekülés útját. Szálasi uralomrajutása, amely logikus következménye a magyar reakció politikájának, végzett ezzel a téves és az országot veszélybe döntő felfogással. Ma a honvédség tisztikarának jelentékeny része meggyőződött arról, hogy az ország megmentésére haladéktalanul más utakat kell keresni. Ezzel magyarázható, hogy a honvédtisztikar túlnyomó része a fronton és a hátszágban egyre nagyobb rokonszenvvel kíséri a Magyarországon megindult németellenes partizánmozgalmat és egyre többen csatlakoznak a partizánokhoz.

Még szembetűnőbb a honvédtisztek tömeges hazafias állásfoglalása a Szovjetunióban hadifogságban levő tisztek között. Ezek a tisztek, akiket fogságba esésükkor nem öltek meg és nem kínoztak, mint ahogyan ezt a magyar propaganda hirdette, már fogságba kerülésük első napján rájöttek, hogy nemzetellenes, igazságtalan ügyet szolgáltak. Nyílt álláspont elfoglalásában akadályozta őket a tisztimentalitás, a kormányzónak tett hűségeskü. Horthy beismerése óta, hogy az ország a pusztulás szélére jutott, a hadifogoly tisztek hazafias része lázas türelmetlenséggel keresi az országmentés útját.

10 A proklamációt Hlatky Endre olvasta fel.